

УДК 547.53

*Л.М. УЛЬЄВ, М.В. ІЛЬЧЕНКО***ЕКСТРАКЦІЯ ДАНИХ ДЛЯ ПІНЧ-АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ПОДІЛУ ГІДРОДЕАЛКІЛАТУ НА УСТАНОВЦІ ВИРОБНИЦТВА БЕНЗОЛУ**

Робота присвячена дослідженню та обробці результатів обстеження установки виробництва бензолу. Визначені передумови для мінімізації використання зовнішніх енергоносіїв за рахунок максимізації рекуперації теплоти в рамках розглянутої енерготехнологічної системи. В статті наводиться короткий опис процесу стабілізації та поділу гідроеалкілату. На базі розгляду технологічної схеми виробництва наведено аналіз даних енергоспоживання та визначено перспективи для пінч-інтеграції установки. З метою впровадження теплової інтеграції з теплообмінною мережою було виділено необхідну кількість технологічних потоків, які прийматимуть участь у теплообміні. Складено таблицю потових даних та наведено основні характеристики кожного потоку. Для існуючого процесу побудовано сіткову діаграму, за якою визначено потужність рекуперації установки.

Ключові слова: пінч-аналіз, теплообмін, потокова таблиця, сіткова діаграма, утиліти, рекуперація тепла.

Вступ.

Зростання цін на енергоресурси змушує енергозалежні країни диверсифікувати поставки енергоносіїв та прискореніми темпами реалізовувати програми збільшення енергоефективності промислового виробництва. За підсумками 2010 року енергоемність ВВП в Україні склала 1,4 кг н.е. на 1 дол. США. Цей показник є сьогодні найвищим серед країн Європи. Зокрема, в Росії енергоемність ВВП складає 0,75 кг н.е. / дол. США, в країнах Європи – 0,2 кг н.е. / дол. США [1]. Особливо важливим є зменшення енергоспоживання в хімічній, нафтохімічній і металургійній промисловості, де ціна на паливо становить основну частину собівартості продукції. Українським нафтопереробним заводам необхідна модернізація. Зниження питомого енергоспоживання можна досягти шляхом модернізації окремих систем виробництва, установок і заводів в цілому, а також удосконаленням окремих виробничих операцій. Застосування методів теплоенергетичної інтеграції дозволяє домогтися істотної фінансової економії за рахунок мінімізації використання зовнішніх енергоносіїв, шляхом максимізації рекуперації теплоти в рамках розглянутої енерготехнологічної системи [2].

У представленій роботі проведено обстеження стабілізації та поділу гідроеалкілату на установці виробництва бензолу.

Опис технологічної схеми установки. Стабілізація гідроеалкілату протікає наступним чином.

Гідроеалкілат підігрівается у теплообміннику Т-314 та подається у колонну стабілізації К-305. Пари легких вуглеводнів з верха колони частково конденсуються у повітряному конденсаторі Т-335 та потрапляють до флегмової ємності Е-309. Газова фракція з ємності Е-309 додатково конденсується в пропиленовому конденсаторі Т-330, а залишкові гази виходять до паливної системи. Теплообмін у колоні стабілізації К-305 відбувається шляхом циркуляції кубової рідини через виносний кип'ятильник Т-316. Кубова рідина колони К-305 подається в колону виділення бензольної фракції від важких вуглеводнів К-306.

Пара бензольної фракції з верха колони К-306 частково конденсується у повітряному конденсаторі Т-322 та потрапляє до флегмової ємності Е-314. Із неї балансова кількість бензольної фракції подається до теплообмінника Т-325, звідки через підігрівач Т-327

надходить до реактора контактної доочистки Р-304/1,2. Теплообмін у колоні К-306 відбувається шляхом циркуляції кубової рідини на виносних кип'ятильниках Т-324/1/2.

Бензольна фракція з низу екстракторів Р-304/1,2 подається в колону виділення товарного бензолу К-307. Пари бензолу з верха колони К-307 конденсуються у повітряному конденсаторі Т-332 та потрапляють до флегмової ємності Е-315.

Пара бензолу з ємності Е-315 охолоджується та конденсується у теплообміннику Т-424. Товарний бензол після холодильника Т-328 надходить на склад.

Теплообмін у колоні виділення товарного бензолу К-307 відбувається шляхом циркуляції кубової рідини через виносний кип'ятильник Т-329.

Схема процесу стабілізації та поділу гідроеалкілату зображена на рисунку 1.

Екстракція даних.

Раніше в роботі [3] було розпочато обстеження частини установки переробки піроконденсату з метою вирішення проблеми з енергозбереженням.

Для подальшого аналізу даних енергоспоживання та структури теплообмінної мережі, задіяної для процесів стабілізації та поділу гідроеалкілату необхідно виділити технологічні потоки, що приймають участь у теплообміні, а також потоки, які можуть бути включені до теплової інтеграції [4].

В результаті обстеження установки були отримані наступні дані:

Пара легких вуглеводнів з К-305. Виходить з верха колони К-305, частково конденсується у повітряному конденсаторі та надходить до флегмової ємності. $T_{\text{поч}}=126\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=118\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 9746 кг/год.

Пара бензольної фракції з К-306. Виходить з верха колони К-306, частково конденсується у повітряному конденсаторі та надходить до флегмової ємності. $T_{\text{поч}}=86\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=69\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 9048 кг/год.

Пара БТК фракції. Виходить з ємності, охолоджується. $T_{\text{поч}}=48\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=26\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 550 кг/год.

Бензольна фракція з Р-304. Виходить з низу реактора Р-304, проходить через теплообмінники та надходить до колони К-307. $T_{\text{поч}}=195\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=119\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 8053 кг/год.

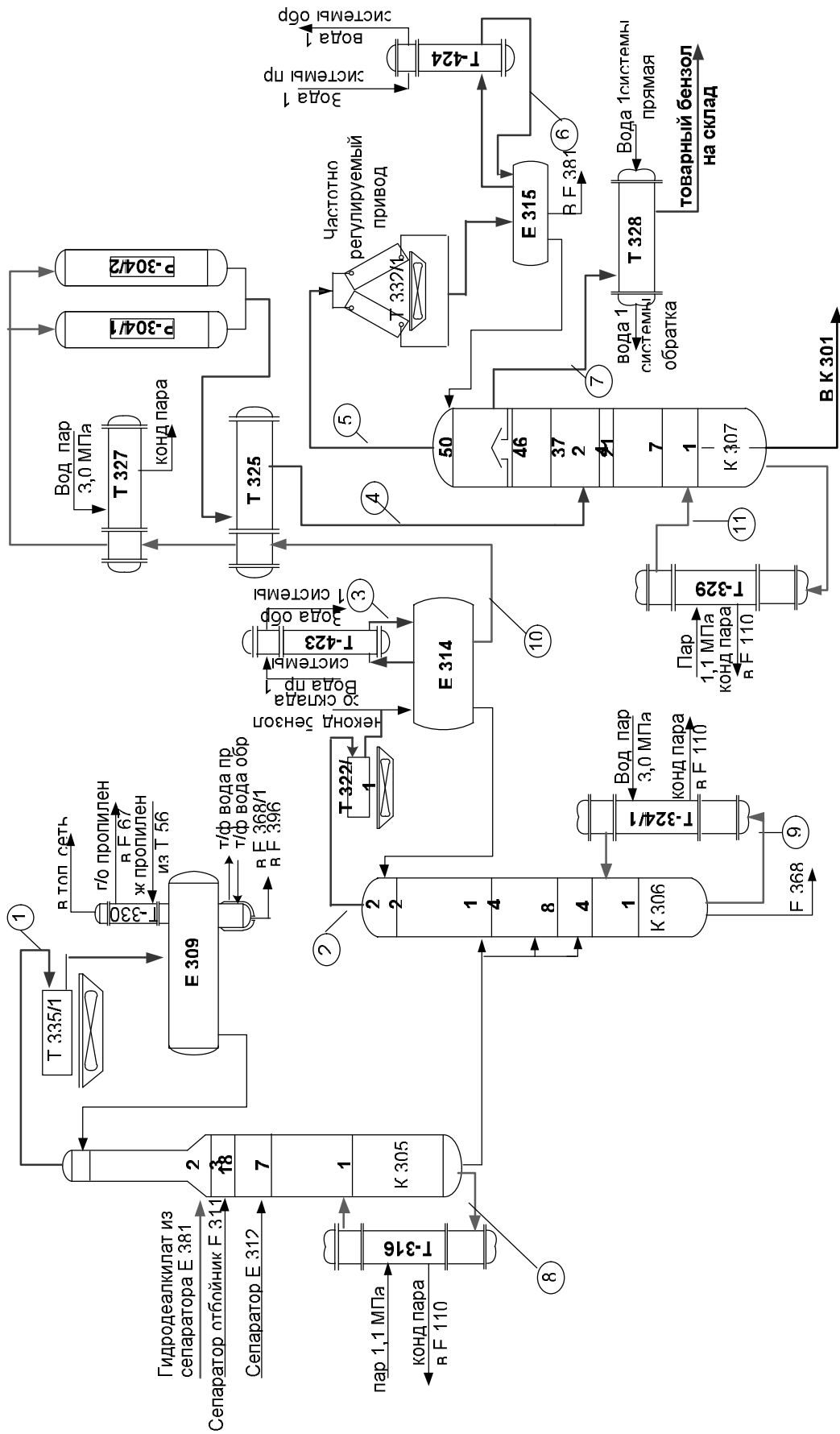

Рис. 1 – Технологічна схема процесів стабілізації та поділу гідрдеалкілата на установці виробництва бензолу

Пара бензолу з К-307. Виходить з верху колони К-307, частково конденсується у повітряному конденсаторі та надходить до флегмової ємності. $T_{\text{поч}}=84\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=81\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 32148 кг/год.

Пара бензолу з Е-315. Виходить з ємності та охолоджується. $T_{\text{поч}}=78\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=18\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 650 кг/год.

Товарний бензол з К-307. Виходить з колони К-307, охолоджується в холодильнику та надходить на склад. $T_{\text{поч}}=86\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=69\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 8056 кг/год.

Кубова рідина К-305. Виходить з низу колони, нагрівається в кип'ятильнику та повертається до колони. $T_{\text{поч}}=148\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=162\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 2,85 кг/год.

Кубова рідина К-306. Виходить з низу колони, нагрівається в кип'ятильнику та повертається до ко-

лони. $T_{\text{поч}}=192\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=211\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 93781 кг/год.

Потік з Е-314. Виходить з ємності, нагрівається та надходить до реактору. $T_{\text{поч}}=65\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=204\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 8053 кг/год.

Кубова рідина К-307. Виходить з низу колони, спочатку нагрівається в кип'ятильнику та надходить назад до колони. $T_{\text{поч}}=114\text{ }^{\circ}\text{C}$, $T_{\text{кін}}=129\text{ }^{\circ}\text{C}$, витрата – 287 кг/год.

Використовуючи результати вивчення технологічної схеми, регламенту, матеріального балансу установки, складається таблиця 1 поточкових даних, які необхідні для визначення теплової потужності, котру споживають процеси стабілізації та поділу гідродекантату на даний момент [3].

Таблиця 1. Система потоків для аналізу енергоспоживання процесів стабілізації та поділу гідродекантату

№	Назва потоку	Тип	T_s , °C	T_t , °C	G, кг/ч	C, кДж/(кг·°C)	CP, кВт/°C	ΔH, кВт
1	Пара легких углеводнів з К-305	гар	126	45	9 746	2,079	5,627	454,10
2	Пара бензольної фракції з К-306	гар	86	69	9 048	1,835	4,612	78,40
3	Пара БТК фракції	гар	48	26	550	1,637	0,250	5,50
4	Бензольна фракція з Р-304	гар	195	119	8 053	2,076	4,644	352,94
5	Пара бензолу з К-307	гар	84	81	32 184	1,868	16,700	50,10
6	Пара бензолу з Е-315	гар	78	18	650	1,686	0,304	18,20
7	Товарний бензол з К-307	гар	85	38	8 056	1,750	3,915	183,22
8	Кубова рідина К-305	хол	148	162	84 253	2,851	66,724	967,49
9	Кубова рідина з К-306	хол	192	211	93 781	2,802	72,993	1364,97
10	з Е-314	хол	69	204	8053	1,811	4,051	546,90
11	Кубова рідина К-307	хол	114	129	176 287	2,005	98,182	1512,00

Аналіз існуючої системи теплообміну установки виробництва бензолу.

Використовуючи отримані дані технологічних потоків, будемо сітковою діаграмою існуючого процесу (рис. 2).

Для подальшого аналізу необхідно визначити величину потужності рекуперації у процесі, що існує [5-6].

За вимірними температурами технологічних потоків і їх поточковими теплоємності визначаємо потужність кожного з рекуперативних теплообмінників установки виробництва бензолу.

Гарячі утиліти в процесі, який ми розглядаємо, становлять величину 4 319 кВт, а холодні утиліти – 826 кВт [7, 8].

Після визначення та підсумовування теплових навантажень усіх теплообмінних апаратів отримано потужність рекуперації, що дорівнює 357 кВт.

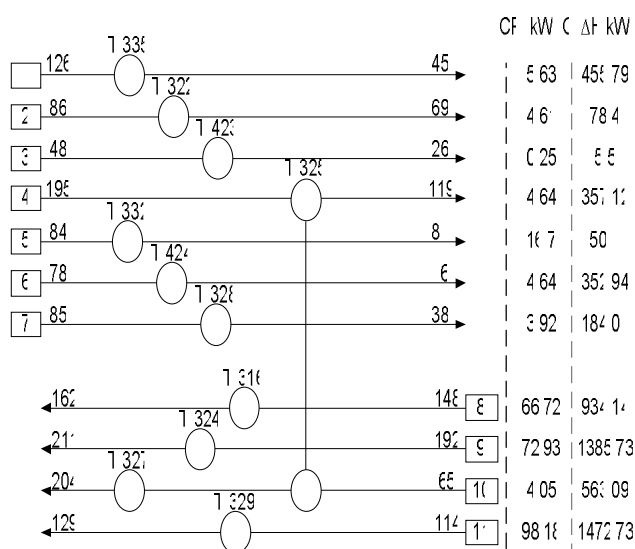

Рис. 2 – Сіткова діаграма існуючого процесу:

Висновки даного дослідження і перспективи подальшого розвитку даного напрямку.

У результаті проведеного обстеження процесів стабілізації та поділу гідроксидів на установці виробництва бензолу за правилами пінч-аналізу були отримані потокові дані, систематизовані і занесені в потокову таблицю.

На основі зібраних даних була побудована сіткова діаграма, визначено величину холодних і гарячих утиліт, які споживаються процесом, і величину рекуператії тепла.

Виходячи з вищевикладеного, є можливість застосувати ці дані для аналізу енергозберігаючого потенціалу і реконструкції установки.

Список літератури: 1. Ukraine policy review. [електронний ресурс] // International Energy Agency. Режим доступу: https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Ukraine2012_free.pdf accessed 08.05.2015. 2. Смит Р. Основы интеграции тепловых процессов / Р. Смит, Й. Клемеш, Л.Л. Товажнянский, П.А. Капустенко, Л.М. Ульев – Харьков: ХГПУ, 2000. – 457 с. 3. Ульев Л.М., Яценко О.А., Ильченко М.В. Экстракция данных для пинч-анализа процессов выделения бензол-толуол-ксилольной фракции и гидродеалкилата в производстве бензола // Наукові праці [Одеської національної академії харчових технологій]. Одеса. – 2014, – 45(3). 4. Kemp I.C. Pinch analysis and process integration. Second Edition: A User Guide on Process Integration for Efficient Use of Energy / I.C. Kemp. – The Netherlands, Amsterdam: Elsevier, 2007. 5. Nordman R. New process integration methods for heat-saving retrofit projects in industrial systems. Thesis for the degree of doctor of philosophy / R. Nordman – Goteborg: Printed by Chalmers Reproservice, Sweeden. 2005. – p. 77. 6. Linnhoff B. User guide on process integration for the efficient use of energy / B. Linnhoff, Townsend D.W., et al. – Rugby, UK. 1994. – p. 247. 7. Ульев Л.М., Мельниковская Л.О. Определение полезной загрузки трубчатых печей с помощью учёта тепловых потерь в системе теплообмена на установке первичной переработки нефти АВТ А12/2 в режиме работы без вакуумного блока // Интегрированные техноло-

гии та енергозбереження. 2011, – № 3. – С. 15–19. 8. Мешалкин В.П., Товажнянский Л.Л., Ульев Л.М., Мельниковская Л.А., Ходченко С.М. Энергоэффективная реконструкция установки нефтепереработки на основе пинч-анализа с учётом внешних потерь // Теорет. основы хим. технологии. 2012. – Т. 46, – № 5. – С. 491–500.

Bibliography (transliterated): 1. Ukraine policy review. [elektronnyiy resurs] // International Energy Agency. Rezhim dostupu:

https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/Ukraine2012_free.pdf accessed 08.05.2015. 2. Smit R. Osnovy integratsii teplovykh protsessov / P. Smit, Y. Klemesh, L.L. Tovazhnyanskiy, P.A. Kapustenko, L.M. Ulyev – Harkov: HGPU, 2000. – p. 457. 3. Ulyev L.M., Yatsenko O.A., Ilchenko M.V. Ekstraktsiya dannykh dlya pinch-analiza protsessov vydeleniya benzol-toluol-ksilolnoy fraktsii i gidrodealkilata v proizvodstve benzola // Naukovi pratsi [Odeskoyi natsionalnoyi akademiyi harchovih tehnologiy]. Odesa. – 2014, – 45(3). 4. Kemp I.C. Pinch analysis and process integration. Second Edition: A User Guide on Process Integration for Efficient Use of Energy / I.C. Kemp. – The Netherlands, Amsterdam: Elsevier, 2007. 5. Nordman R. New process integration methods for heat-saving retrofit projects in industrial systems. Thesis for the degree of doctor of philosophy / R. Nordman – Goteborg: Printed by Chalmers Reproservice, Sweeden. 2005. – p. 77. 6. Linnhoff B. User guide on process integration for the efficient use of energy / B. Linnhoff, Townsend D.W., et al. – Rugby, UK. 1994. – p. 247. 7. Ulyev L.M., Melnikovskaya L.O. Opredelenie poleznoy zagruzki trubchatih pechey s pomoschy ucheta teplovykh poter v sisteme teploobmena na ustanovke pervichnoy pererabotki nefiti AVT A12/2 v rezhime raboty bez vakuumnogo bloka // Integrovani tehnologiyi ta energozberezhennya. 2011, – No. 3. – p. 15–19. 8. Meshalkin V.P., Tovazhnyanskiy L.L., Ulyev L.M., Melnikovskaya L.A., Hodchenko S.M. Energoeffektivnaya rekonstruktsiya ustanovki neftepererabotki na osnove pinch-analiza s uchetom vneshnih poter // Teoret. osnovy him. tehnologii. 2012. – T. 46, – No. 5. – p. 491–500.

Надійшла (received) 22.05.2015

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Леонід Михайлович Ульєв, доктор технічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 0675711877; ulyevlm@mail.ru,

Марія Володимирівна Ильченко, аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 0669613620, masha5931@mail.ru.

Леонид Михайлович Ульев, доктор технических наук, профессор, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», 0675711877; ulyevlm@mail.ru,

Мария Владимировна Ильченко, аспирант, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», 0669613620, masha5931@mail.ru.

Leonid Mihaylovich Ulyev, Doctor of Technical Sciences, professor, National technical university "Kharkiv polytechnic institute", 0675711877; ulyevlm@mail.ru,

Mariia Vladimirovna Ilchenko, postgraduate, National technical university "Kharkiv polytechnic institute", 0669613620, masha5931@mail.ru.